

Tillsynsärende för att förebygga vissa skador och dödsfall

Granskning av polisens åtgärder med anledning av brott i Göteborg 2018

Tillsynsrapport 2021:4

Polismyndigheten, Rikspolischefens kansli, september 2021

Polismyndigheten Tillsynsenheten

Utgivare: Polismyndigheten, Rikspolischefens kansli, 106 75 Stockholm

Dnr: A347.518/2020, Saknr: 128

Omslagsfoto: Lars Hedelin

Upplaga: Intrapolis, Internet, tryckt/kopierad i 300 ex

Datum: September 2021

Innehåll

Sammanfattning	4
1 Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Uppdrag	6
1.3 Avgränsning	6
1.4 Genomförande	6
1.5 Disposition.....	7
2 Förundersökning av brott	8
2.1 Bakgrund	8
2.2 Iakttagelser	9
2.3 Bedömning	11
3 Förundersökning av brott i nära relation.....	12
3.1 Stödbevisning från vittne	12
3.2 Dokumenterad skada	13
3.3 Målsägare deltar i utredningen	15
3.4 Misstänkt medger helt eller delvis	17
4 Rekommendationer.....	19
Bilaga.....	20

Sammanfattning

Enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall ska Socialstyrelsen utreda när en vuxen person utsätts för våld eller andra övergrepp av närstående eller tidigare närstående person och det kan antas finnas ett samband med något förhållande som har inneburit att den vuxna personen varit i behov av skydd eller stöd och hjälp för att förändra sin situation. Tillsynsrapporten omfattar ett ärende där Polismyndigheten har beslutat att inleda tillsyn med anledning av Socialstyrelsens utredning.

Tillsynsärendet har genomförts som en utredning och har haft som syfte att bidra till mer effektiva, ändamålsenliga och enhetliga arbetssätt, främst inom Polismyndighetens brottsförebyggande, utredande och brottsofferstödande verksamheter.

Tillsynsärendet omfattar granskning av regelefterlevnaden av polisens styrande och stödjande dokument i samband med förundersökningar om misshandel respektive grov fridskränkning mot en kvinna begångna av en närstående. Polisanmälningarna inkom till polisen inom en månad före det att hon mördades av denne.

Målsägaren kom inte till förhör eller tog på något annat sätt kontakt med polisen, trots att det under brottsutredningen om misshandel gjordes flera försök att nå henne via olika kanaler. Vilket inte är ovanligt vid denna typ av brott. När målsägare inte kan eller vill delta vid förhör under förundersökningen är det viktigt att bedöma om det går att styrka brott genom andra förhörsuppgifter och övrig bevisning. I de granskade förundersökningarna fanns flera åtgärder som kunde ha vidtagits för att utreda brotten, till exempel genom förhör med ytterligare vittnen och att identifiera och förhöra gärningspersonen.

När parter är närstående ska brottsutredningen ledas av åklagare enligt riktlinjer för ledning av förundersökning av brottmål. Då det inledningsvis var oklart om parterna var närstående inleddes en polisledd förundersökning om misshandel vid lokalpolisområdet. Vid förhör med vittnen framkom flera uppgifter som pekade mot att brottet begåtts i en nära relation. Vid förhör framkom också flera uppslag att arbeta vidare med i brottsutredningen. Dessa åtgärder genomfördes dock inte utan förundersökningen lades ned.

Förundersökningen om grov fridskränkning lottades direkt till åklagare men brottsutredningen blev sedan liggande i så kallad ”sommarbalans” vid en utredningsgrupp för brott i nära relation. Åtgärder i direktiv från åklagare genomfördes inte enligt de skyndsamhetskrav som finns angivna. Kvinnan mördades innan brottsutredningen hann komma igång.

Vidare framkommer vid tillsynsärendet att det inte har skett någon samordning av ärenden som utreddes vid lokalpolisområdet respektive vid polisområdet. En samordning hade kunnat ge en samlad bild av brottslighetens omfattning och kvinnans utsatthet samt bidra med ytterligare underlag till båda brottsutredningarna och därmed bättre möjligheter att genomföra en hållbar och snabbare handlagd brottsutredning.

Tillsynsenhetens bedömning är att ytterligare åtgärder som var relevanta, nödvändiga och möjliga att utföra, hade kunnat vidtas för att bedriva stabila och robusta förundersökningar och för att skydda brottsoffret från att bli upprepat utsatt. Det hade varit möjligt även om målsägare inte deltog direkt under brottsutredningen. Att genomföra alla åtgärder som

anges i denna tillsynsrapport var förmodligen inte möjligt eller rimligt. Vad tillsynsenheten vill påvisa är att det fanns ytterligare åtgärder att vidta för att utreda brotten och att det är viktigt att de metoder som har tagits fram tillämpas.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Socialstyrelsen ska utreda när en närstående eller tidigare närstående person begått ett brott mot vuxen person som lett till att denne avlidit, enligt lagen (2007:606) om utredningar för att förebygga vissa skador och dödsfall. Det ska finnas anledning att anta att brottet har samband med något förhållande som har inneburit att den vuxne personen varit i behov av skydd eller stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Statliga förvaltningsmyndigheter ska biträda utredningsverksamheten hos Socialstyrelsen genom att ställa experter till förfogande och bör genomföra tillsyn eller intern tillsyn av sådan verksamhet som berörs av Socialstyrelsens utredning. Socialstyrelsen ska informera den myndighet som är ansvarig för tillsynen att ett ärende har inletts.

Polismyndigheten är en sådan statlig förvaltningsmyndighet som berörs. Andra sådana myndigheter är bland annat Åklagarmyndigheten, Skolinspektionen och Inspektionen för vård och omsorg.

I de fall som Polismyndighetens verksamhet berörs av Socialstyrelsens utredning ska Polismyndigheten pröva frågan om att inleda ett tillsynsärende. I de fall ett tillsynsärende genomförs kommer rapporten ingå som kunskapsunderlag i Socialstyrelsens händelseanalys.

Tillsynsenheten har tidigare genomfört sju tillsynsärenden enligt ovan nämnda lag, vilka redovisats i tillsynsrapporterna 2020:2, 2020:7, 2021:2 och 2021:3.

1.2 Uppdrag

Polismyndigheten har informerats om att Socialstyrelsen har inlett en utredning avseende brottsoffret AA och gärningspersonen BB. Polismyndigheten beslutade den 7 september 2020 att inleda ett tillsynsärende med anledning av Socialstyrelsens utredning.

Syftet med tillsynsärendet är att bidra till mer effektiva, ändamålsenliga och enhetliga arbetssätt, främst inom Polismyndighetens brottsförebyggande, utredande och brottsofferstödande verksamheter.

1.3 Avgränsning

Granskningen är avgränsad till förundersökningar som gjordes under augusti 2018 om misshandel respektive grov fridskränkning där parterna AA och BB förekommer.

1.4 Genomförande

Tillsynsärendet, som bedrivits som utredning, har letts av sakkunnige Johan Östensson som har biträttats av tillsynshandläggare Maria Agge.

De som har utgjort tillsynsändets experter är handläggare Ulrika Kvarnström, utvecklingscentrum Mitt, nationella operativa avdelningen (Noa), kommissarie Anders Sandholm, utvecklingscentrum Väst, Noa, inspektör Erika Gyllenswärd, utvecklingscentrum Väst, Noa, samt handläggare Mikael Rying, utvecklingscentrum Stockholm, Noa.

Tillsynsändet har främst baserats på studier av dokument, förundersökningar och domar samt vissa underlag som har inhämtats från polisregion Väst.

1.5 Disposition

I kapitel 2 redovisas omständigheter utifrån reglering och styrdokument vad gäller bedrivande av förundersökning generellt och i kapitel 3 tas de styrande och stödjande dokument som är specifika för utredning av brott i nära relationer upp med särskilt fokus på de framgångsfaktorer som är grundade på beprövad erfarenhet och forskning inom området. Varje område är uppdelat i bakgrund och tillsynsenhetens iakttagelser och bedömning.

2 Förundersökning av brott

2.1 Bakgrund

Polisens nationella utredningsdirektiv (PNU) är polisens arbetsmetodik för det brottsutredande uppdraget.¹ Arbetsmetodiken omfattar ett antal områden av betydelse för en väl fungerande, kvalitativ och rättssäker utrednings- och lagföringsprocess oavsett brott eller brottsområde.² Några framgångsfaktorer enligt PNU är tidiga insatser, att utreda åtgärder som är relevanta, nödvändiga och möjliga att utföra och att spår ska analyseras och värderas oavsett om det finns en känd gärningsperson eller inte.

Beslut om att inleda en förundersökning ska fattas av Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller åklagare, enligt 23 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken.

Förundersökningsledare har enligt 1 a § andra stycket förundersökningskungörelsen ansvar för förundersökningen i dess helhet och för att den enskildes rättsintressen tas tillvara. I uppdraget ligger att ge direktiv för arbetet till dem som biträder i brottsutredningen så att relevanta åtgärder vidtas. I de fall brottet innefattar hot eller våld mot närstående eller tidigare närstående ska förundersökningen ledas av åklagare, vilket framgår av Polismyndighetens riktlinjer för ledning av förundersökning i brottmål. Om Polismyndigheten har inlett en sådan förundersökning ska denna snarast överlämnas till åklagare.³

Bestämmelsen om grov fridskränkning i 4 kap. 4 a § första stycket brottsbalken anger att den brottsliga gärningen ska ha skett mot en närstående eller tidigare närstående. I bestämmelsen anges ingen definition av begreppet närstående. Det har preciserats genom prejudicerande domar. Högsta domstolen har förtydligat begreppet närstående till att omfatta fall då parterna inte har varit sammanboende utan har levt i en fast parrelation. I det fallet hade paret haft ett förhållande i mer än ett och ett halvt år.⁴ Svea hovrätt ansåg inte att parterna hade varit närstående då det varit fråga om en kortvarig relation, ca tre månader.⁵ Det är åklagaren som gör den slutliga bedömningen av om brottet faller inom definitionen och om det ska utredas av åklagare eller inte.⁶

I den nationella brottskatalogen, som utgör grunden för en enhetligt uppbyggd utredningsverksamhet inom polisen, anges på vilken organisatorisk nivå en viss brottsrubricering ska hanteras. Enligt brottskatalogen ska utredningar genomföras på polisområdesnivå gällande bland annat grova våldsbrott, våld i nära relationer, sexualbrott,

¹ Polismyndigheten. *Polismyndighetens strategi för utredningsverksamheten* (PM 2021:10).

² Rikspolisstyrelsen. *Polisens nationella utredningskoncept*, Slutrapport (USE 400-0653/04).

³ Polismyndigheten. *Polismyndighetens riktlinjer för ledning av förundersökning av brottmål* (PM 2019:11) och tidigare (PM 2017:19).

⁴ NJA 2004 s. 97.

⁵ RH 2016:29.

⁶ Polismyndigheten. *Utredning av Brott i nära relation*, Polismyndighetens metodstöd 2019, s. 45.

grova narkotikabrott och hatbrott. På lokalpolisområdesnivå ska i huvudsak mängdbrott hanteras.⁷

Enligt 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken ska en förundersökning bedrivas skyndsamt. Av Åklagarmyndighetens handbok för handläggning av brott i nära relation framgår att handläggning av relationsärenden ska ske snabbt. Handläggningstiden ska inte överskrida sex månader. Där framgår också att åklagarinträde ska ske skyndsamt, det vill säga inte överskrida 48 timmar från anmälningstillfället.⁸ Även i Polismyndighetens arbetsordning finns bestämmelser om handläggningstider. I 6 kap. 5 § första stycket anges att handläggare som tilldelats ett ärende ska se till att ärendet blir tillräckligt utrett och att handläggningen sker utan onödigt dröjsmål.⁹

Nedlagda förundersökningar eller andra pågående ärenden kan ha betydelse för bedömningen i ärenden. Av handboken för brott i nära relationer framgår att en registerkontroll av tidigare brottsanmälningar ska göras¹⁰ och i 3 kap. 10 § arbetsordningen anges att det vid polisområdets utredningsenhet ska finnas en funktion för ärendesamordning.¹¹ Det vill säga att ärenden mot samma misstänkta person samordnas och utreds samtidigt för en mer effektiv brottsutredning.

2.2 Iakttagelser

En medpassagerare, på en buss, gjorde en anmälan om misshandel, den 5 augusti 2018. När hon hade åkt buss kvällen innan hade hon sett att en man bland annat ”skallade” en kvinna så att hon hade börjat blöda kraftigt i ansiktet. Anmälaren kände inte sedan tidigare vare sig den misshandlade eller gärningspersonen utan hade via inlägg på Facebook fått veta att det var AA som misshandlats i och vid bussen.

Vid anmälan som upprättades av Polisens kontaktcenter (PKC) användes brottskod 9365 ”misshandel, ej grov, mot kvinna 18 år eller äldre, är eller har varit närstående genom parrelation, inomhus”. Enligt nationella brottskatalogen ska detta brott utredas på polisområdesnivå. Trots det beslutades att inleda en polisledd förundersökning vid en av lokalpolisområdets utredningsgrupper.

Förundersökningsledare vid lokalpolisområdet har uppgivit att det inte alltid är självklart om ett brott har begåtts mellan närstående och därför ska utredas på polisområdesnivå. Enligt honom var denna anmälan ett sådant gränsfall eftersom det inledningsvis var oklart vem som var gärningsperson och att AA inte hade varit sammanboende med den person som nämndes i förhör. Förundersökningsledaren har vidare angett att han tidigare överlämnat ärenden som enligt hans bedömning varit mellan närstående till polisområdesnivå som sedan återförts till lokalpolisområdet eftersom polisområdet inte har ansett att det skulle utredas hos dem. Att ärendet var svårbedömt samt att

⁷ Polismyndigheten. *Principer avseende den nationella brottskatalogen* (A248.471/2016).

⁸ Åklagarmyndigheten. *Handläggning av brott i nära relation*, Handbok (2017), s. 7.

⁹ Polismyndigheten. *Arbetsordning för Polismyndigheten* (PM 2017:43).

¹⁰ Rikspolisstyrelsen. *Brott i nära relationer*, Handbok 2009. s 37, 95.

¹¹ Polismyndigheten. *Arbetsordning för Polismyndigheten* (PM 2017:43).

utredningsgrupperna för brott i nära relation vid tillfället hade en hög arbetsbelastning fick till följd att han sammantaget gjorde bedömningen att lokalpolisområdet hade bättre förutsättningar att utreda brottet skyndsamt. Av utredningsdirektivet framgick bland annat att målsägaren skulle kallas till förhör för att undersöka vilken relation parterna hade och om hon blivit misshandlad tidigare samt om det fanns dokumentation av skador.

Utredare försökte vid flera tillfällen komma i kontakt med AA som inte svarade i telefonen eller på något sätt återkom till polisen. Förhör genomfördes med anmälaren, AA:s pappa och AA:s tidigare sambo. Vid förhör med AA:s pappa framkom bland annat att det var AA:s pojkvän BB som utfört misshandeln. Han berättade att AA och BB varit ett par i ett år och att BB varit väldigt svartsjuk och kontrollerande. Bland annat hade BB hindrat AA från att träffa sin son.

En beställning av övervakningsfilm från bussen skickades till bussbolaget den 7 augusti. När filmen kom till polisen var inte händelsen med i materialet. Det visade sig att beställningen som gjordes avsåg en annan dag och när felet upptäcktes fanns inte längre relevant film tillgänglig. Någon misstänkt för brottet identifierades inte under brottsutredningen, se också kapitel 3.4.

På grund av att målsägaren inte medverkade gjordes bedömningen att det inte gick att utreda vidare och den 20 augusti lades förundersökningen om misshandel ned då det inte längre fanns anledning att fullfölja brottsutredningen.

Den 16 augusti hade släkting till AA kontaktat polisen via PKC för att göra en anmälan om grov fridskränkning eftersom hon var orolig för AA som sedan slutet av 2017 flera gånger hade utsatts för grovt våld och hot av pojkvännen BB. Anmälaren angav att AA var rädd för BB och att hon kunde bli dödad. Anmälaren uppgav att hon även var rädd för sin egen säkerhet om BB fick reda på att hon tagit kontakt med polisen.

Anmälan överfördes den 17 augusti till en utredningsgrupp för brott i nära relation vid polisområdet. En åklagare utsågs till förundersökningsledare som samma dag skickade ett utredningsdirektiv till polisen. Direktivet omfattade att inhämta bevisning angående flera händelser från november 2017 till och med augusti 2018 samt att tala med AA och att utse ett målsägarbiträde till AA. Några åtgärder i ärendet vidtogs inte under de närmsta veckorna. Enligt en anteckning i ärendet så hämtades ärendet från den så kallade "sommarbalansen" den 31 augusti.

Ärendet om misshandel lades ned några dagar efter att anmälan om grov fridskränkning hade upprättats med AA och BB som parter. På grund av att det inte fanns någon utpekad gärningsperson i anmälan om misshandel så fängades den tidigare anmälan inte upp av ärendesamordningen när anmälan om grov fridskränkning upprättades. Inte heller vid någon av utredningsgrupperna kontrollerades om det fanns ytterligare ärenden med parterna. Polisregionen har uppgivit att det vid tillfället saknades rutin för att göra registerkontroll av berörda parter när nya ärenden inkom till brott i nära relation utredningsgrupp i augusti 2018. Sådan registerkontroll sker numera rutinmässigt.

Den 1 september 2018 mördades AA av BB. Efter mordet överfördes ärendena ovan till utredningsgruppen för grova brott och utreddes tillsammans med mordet.

2.3 Bedömning

De inledande åtgärder som vidtogs i samband med brottsutredningen av misshandeln påbörjades skyndsamt. Att kalla AAs pappa till förhör när AA inte gick att få tag på var relevant och gav information om relationen med BB och att AA befann sig i en utsatt situation. Det är tillsynsenhetens bedömning att ytterligare åtgärder hade kunnat vidtas vid förundersökningen, till exempel ytterligare förhör av vittnen. Ytterligare åtgärder hade även kunnat vidtas för att identifiera BB.

Det framgick av vittnesuppgifter att misshandeln skett i nära relation. Trots det överfördes inte förundersökningsledningen till åklagare i enlighet med riktlinjer för ledning av förundersökning av brottmål eller till utredningsgrupp vid polisområdet vilket anges i nationella brottkatalogen för brottkod 9365. Det skedde inte någon kommunikation mellan lokalpolisområde/polisområde/åklagare för att avgöra var och hur utredningen om misshandel skulle genomföras. Tillsynsenheten anser att en sådan kontakt hade kunnat ge lokalpolisområdet vägledning i bedömning av om brottet hade begåtts av närstående.

Vad gäller anmälan om grov fridskränkning lottades det skyndsamt till en åklagare, men brottsutredningen blev sedan liggande i så kallad "sommarbalans" och bedrevs inte enligt de skyndsamhetskrav som finns för brott i nära relationer.

Våld i nära relationer sker ofta upprepat. Det är därför viktigt att tidigare och pågående ärenden fångas upp och samordnas för att kunna ge mer information till brottsutredningen. I de fall det finns en misstänkt gärningsperson ska ärenden samordnas genom ärendesamordningen. Utredningsgrupper bör rutinemässigt, genom registerkontroll, undersöka om berörda parter förekommer eller har förekommit i liknande brottsutredningar. Tillsynsenheten anser att detta bör ske såväl inför att brottsutredningen påbörjas som när denna läggs ned för att minimera risken för att upprepad utsatthet vid brott i nära relationer inte uppmärksammas.

Tillsynsenhetens bedömning är att flera av de metoder, styrande och stödjande dokument som beskrivs ovan har inte följts under brottsutredningarna.

3 Förundersökning av brott i nära relation

Polisens arbetssätt med att utreda och förebygga brott i nära relation har sedan år 2009 utgått från handbok för brott i nära relation.¹² Arbetsmetoderna i handboken grundas på beprövad erfarenhet och forskning inom området. Till exempel lyfts fyra framgångsfaktorer vid utredning av dessa brott fram.¹³ De är att

- det finns stödbevisning från vittne
- det finns dokumenterad skada
- målsägare deltar i utredningen
- den misstänkte medger helt eller delvis.

Handboken brott i nära relationer ersattes 2019 med ett metodstöd.¹⁴ Även metodstödet bygger på dessa framgångsfaktorer och beskriver de arbetsätt och åtgärder som rekommenderas för att skapa robusta förundersökningar vid utredningar av brott i nära relation. Metodstödet är en fördjupning av och ett komplement till utredningsmetodiken som beskrivs i ett utvecklat bästa arbetssätt (EUBA) som togs fram gemensamt av Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten år 2017, bland annat för våld i nära relation.¹⁵

Nedan följer en genomgång av hur framgångsfaktorer har omhändertagits i de granskade förundersökningarna.

3.1 Stödbevisning från vittne

Bakgrund

En av framgångsfaktorerna är att få fram stödbevisning från vittnen. Stödbevisning vid brott i nära relation består ofta av vittnesförhör med vänner och närstående till målsägare eller den misstänkte. Det är viktigt att få fram uppgifter från personer som kan ha kännedom om det som inträffat eller om brott som målsägare tidigare varit utsatt för. Ytterligare en faktor som enligt Brottsförebyggande rådet (Brå) påverkar kvaliteten i stödbevisningen är att vittnen förhörs i nära anslutning till brottet.¹⁶

¹² Rikspolisstyrelsen. *Brott i nära relationer*, Handbok 2009.

¹³ Brottsförebyggande rådet. *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer* (Rapport 2008:25).

¹⁴ Polismyndigheten. *Utredning av brott i nära relation*, Polismyndighetens metodstöd 2019.

¹⁵ Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten. *Utredning av brott mot barn, våld i nära relation och sexualbrott mot vuxna*, checklistor för polis och åklagare för ett utvecklat bästa arbetssätt (2017).

¹⁶ Brottsförebyggande rådet. *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer* (Rapport 2008:25), s. 35f.

Lakttagelser

Anmälaren och AA:s pappa förhördes av polisen under de närmaste dagarna efter misshandeln av AA. Busschauffören på den aktuella bussen förhördes däremot inte. Anmälaren beskrev ett hänsynslöst våld mot AA som skett på och i anslutning till bussen. Vid förhör med AA:s pappa angav han att gärningspersonen kunde vara AA:s pojkvän BB. Han berättade också att han hade följt med AA till akuten för att undersöka de skador hon fått vid misshandeln och att AA blivit misshandlad av BB flera gånger tidigare. AA hade tidigare, vid minst ett tillfälle, misshandlats så illa av BB att hon kontaktat sjukvården. Vid förhör med AA:s pappa framkom även att det fanns andra personer som kunde veta mer om det våld som AA utsattes för av BB, däribland AA:s grannar som sett en tidigare misshandel som skett utanför hennes bostad, AA:s tidigare sambo och AA:s släkting.

AA:s tidigare sambo förhördes och han bekräftade det AA:s pappa hade angett om AA:s och BB:s relation. Några ytterligare vittnen förhördes inte angående denna eller tidigare misshandel av AA.

Bedömning

De uppgifter som framkom vid de förhör som genomfördes tydde på att våldet var grovt och att det hade pågått under en tid samt att den relation som AA och BB hade var att anse som en nära relation.

Tillsynsenhetens bedömning är att det under de inledande förhören med anmälaren och AA:s pappa framkom flera uppgifter som borde utretts vidare. Det finns till exempel flera namngivna vittnen som inte förhördes. Busschauffören hade sannolikt kunnat bidra med uppgifter till utredningen om misshandel.

3.2 Dokumenterad skada

Bakgrund

För att nå framgång i ärenden om brott i nära relation är det viktigt att dokumentera skador. Det kan göras med fotografier, videofilm eller genom att på annat sätt beskriva skadorna. Även avsaknad av skador kan vara viktigt att notera för att kunna styrka respektive parts berättelser.

Det är möjligt att beställa patientjournal utan målsägares samtycke om det föreligger misstanke om brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, till exempel grov misshandel.¹⁷ För att kunna klassificeras som grov misshandel krävs enligt 3 kap. 6 § brottsbalken att gärningen bedöms vara livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Brotten grov fridskränkning respektive grov kvinnofridskränkning ger inte den möjligheten eftersom påföljden för dessa brott är lägst nio månaders fängelse.

¹⁷ Rikspolisstyrelsen. *Brott i nära relationer*, Handbok 2009. s 40.

Regeringen anser att våld och andra kränkningar i nära relationer är ett allvarligt samhällsproblem. För att bättre återspegla brottslighetens allvar har regeringen nyligen föreslagit bland annat att minimistrafvet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning höjs från fängelse i nio månader till fängelse i ett år.¹⁸

Det finns även ett förslag på en sekretessbrytande bestämmelse som ger möjlighet till hälso- och sjukvården och socialtjänsten att lämna ut uppgifter till Polismyndigheten om enskilda vid brott i nära relation. Enligt regeringens förslag är förutsättningen för att få bryta sekretess att brottet inte har ett lindrigare straff än fängelse i ett år.¹⁹

lakttagelser

Det framkom vid förhör med AA:s pappa att AA hade misshandlats upprepat och att det hade orsakat kroppsskador. Han angav att BB tidigare hade misshandlat AA och att AA hade uppsökt sjukvården för sina svåra skador. Vidare framkom vid förhöret att bland andra AA:s släkting hade mera information om AA:s och BB:s relation samt att hon hade bilder som visade AA:s tidigare skador.

Uppgifter i förhör tydde på att misshandeln hade varit hänsynslös, rå och orsakat svår kroppsskada.

Bedömning

Dokumentation av skador är en viktig framgångsfaktor i dessa brottsutredningar. Vid utredning av misshandel eller grov fridskränkning hade utredarna inte någon möjlighet att inhämta journalanteckningar från AA:s besök vid sjukvården utan hennes medgivande. Tillsynsenheten bedömer att denna omständighet försvårade möjligheten att utreda brotten.

Uppgifter om misshandeln som framkom under förhör tydde på att rekvisiten för grov misshandel var uppfyllda. En omrubricering av brottet hade i detta fall gett en möjlighet att beställa journalanteckningar från tidigare sjukhusvistelser.

Ytterligare en möjlighet till stödbevisning hade varit att kalla AA:s släkting till förhör och i samband med det få ta del av de bilder som hon hade på AA:s tidigare skador.

De föreslagna lagändringarna som ger hälso- och sjukvården möjlighet att dela information vid brott i nära relationer liksom möjlighet för polisen att inhämta journalanteckningar utan målsägarens medverkan vid till exempel grov fridskränkning kommer att skapa bättre förutsättningar för att utreda brott i nära relationer.

¹⁸ Prop. 2020/21:217. *Skärpta straff för våld och andra kränkningar i nära relationer.*

¹⁹ Prop. 2020/21:163. *Förebyggande av våld i nära relationer*, s. 27.

3.3 Målsägare deltar i utredningen

Bakgrund

Att målsägaren deltar i brottsutredningen har stor betydelse för att ärendet ska kunna drivas framgångsrikt och klaras upp. Brottsoffer vid brott i nära relationer är ofta ambivalenta och vill inte delta i brottsutredningar eller ta emot hjälp från samhället. En förklaring kan vara att våld i nära relationer kännetecknas av att den utsatta har en nära relation till och ofta starka känslomässiga band till gärningspersonen.²⁰ Det finns även ett mörkertal när det gäller polisanmälningar av brott i nära relation, det vill säga att många inte polisanmäler det våld de blir utsatta för. I Brå:s fördjupade studie om våld mot närstående tas omständigheter upp som kan påverka om brott anmäls eller inte. Enligt studien är de enskilt vanligaste skälen till att inte polisanmäla våld i nära relation att man ”känner gärningspersonen” eller ”inte vågade”. Nästan lika vanligt är att parterna ”själva redde ut händelsen”.²¹

Av handboken för brott i nära relationer framgår att en avgörande faktor för om målsägaren deltar i brottsutredningen eller inte är att det tidigt förordnas ett målsägarbiträde som kan stödja målsägaren och exempelvis delta vid förhör.²² Ett målsägarbiträde kan förordnas även om brottsoffret inte har begärt det.²³

Även att frihetsberöva den misstänkte kan leda till att målsägare börjar delta i brottsutredningen. Åklagare bör därför även överväga om ett frihetsberövande av den misstänkte är aktuellt. Som framgår ovan i kapitel 2.1 ska denna typ av brottsutredning ledas av åklagare som därmed också prövar frågan om tvångsmedel. Det kan finnas flera anledningar till ett frihetsberövande av den misstänkte vid brott i nära relation. Till exempel risk för återfall i brott men också risk för att den misstänkte försöker att påverka målsägaren.²⁴

I de fall målsägaren inte kan eller vill delta vid förundersökningen bör det göras en samlad värdering av den bevisning som finns, för att avgöra vilken betydelse målsägarens inställning har för hur förundersökningen kan bedrivas. Det är viktigt att ta ställning till om det går att styrka brott genom de förhörsuppgifter och övrig bevisning som har säkrats liksom att bedöma vilka andra åtgärder som kan vidtas oavsett om målsägaren medverkar eller inte.²⁵

I riktlinje för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten (Bops) framgår att bedömning av den faktiska hotbilden ska leda till konkreta åtgärder med syfte att undvika upprepad utsatthet. Personal som kommer i kontakt med brottsoffer ska veta vilka åtgärder som ska

²⁰ Uppsala universitet. Ämnesguide om våld i nära relationer, <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/vald-i-nara-relationer/>, hämtad den 30 juli 2021.

²¹ Brottsförebyggande rådet. *Brottsutvecklingen i Sverige 2008-2011* (Rapport 2012:13), s. 260.

²² Rikspolisstyrelsen. *Brott i nära relationer*, Handbok 2009, s. 20.

²³ Åklagarmyndigheten. *Bemötande av brottsoffer*, Handbok, juni 2016, s. 18.

²⁴ Polismyndigheten. *Utredning av brott i nära relation*, Polismyndighetens metodstöd 2019, s. 17.

²⁵ Rikspolisstyrelsen. *Brott i nära relationer*, Handbok 2009, s. 43.

vidtas för att stödja och skydda brottsoffer och det ska finnas tydliga kontaktvägar till Bops-grupper för såväl interna som externa kontakter.²⁶ Vidare framgår av Bops handbok att även en överförd hotbild ska beaktas. I hotbilsbedömningen ska således också vägas in vilka i skyddspersonens omgivning som kan drabbas av hot och våld med anledning av brottsutredningen.²⁷

lakttagelser

AA hade inte själv anmält brott och hon kom inte till förhör eller tog på något annat sätt kontakt med polisen, trots att det under brottsutredningen gjordes flera försök att nå henne via olika kanaler.

Som framgår ovan i kapitel 3.2 medverkade AA i brottsutredningen genom att hon i förväg visat vad hon hade blivit utsatt för genom att hon delat bilder på skador och berättat om misshandel för flera personer. Hon hade också uppsökt läkarvård och fått sina skador dokumenterade.

Det förordnades inte något målsägarbiträde vid något av förundersökningarna. AA fick inte heller något stöd av Bops.

Det gjordes en så kallad initial riskbedömning av anmälningsupptagare, om risk för fortsatt våld eller hot om våld vid anmälningar om misshandel och grov fridskränkning som omhändertogs vid Bops.

Vid anmälan om misshandel vidtogs inga åtgärder då den konkreta hotbilden inte kunde bedömas på grund av att gärningspersonen inte var känd när ärendet kom till Bops. Vid anmälan om grov fridskränkning gjordes bedömningen att det fanns behov av att kontakta AA för att erbjuda stöd. Bops fick dock aldrig kontakt med AA. Bops-handläggare försökte att nå AA, via telefon, för en första kontakt den 22 augusti och återigen några dagar senare. Ärendet avslutades den 30 augusti.

Handläggare vid Bops har angett att de vid kontakt med målsägare vid brott i nära relation måste tänka på att närma sig denne på ett sätt som inte utlöser ytterligare våld. Det är vanligt att gärningspersonen regelbundet läser målsägarens, post, sms och e-post. Kontakten sker därför inledningsvis via telefon.

Av anmälan framgick att även anmälaren var orolig för sin säkerhet om BB fick veta att hon hade anmält honom.

Bedömning

Som framgår ovan är det viktigt att ta ställning till om det går att styrka brott på befintligt material och överväga vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas när målsägaren inte vill eller

²⁶ Polismyndigheten. *Polismyndighetens riktlinjer för brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten* (PM 2017:06).

²⁷ Polismyndigheten. *Metodstöd för brottsoffer- och personsäkerhetsarbete*, kap.14, (A.331.899/2016).

kan delta vid till exempel förhör. Tillsynsenhetens bedömning är att de åtgärder som anges i handboken som avser målsägares medverkan inte genomförts fullt ut vid utredningen av misshandeln. Exempel på detta är att förhöra flera vittnen, förordna ett målsägarebiträde och i samråd med åklagare frihetsberöva BB, så att målsägarens direkta och indirekta medverkan omhändertas under brottsutredningen.

En initial riskbedömning genomfördes vid båda anmälningstillfällena som Bops har fått information om. Bops har bedömt att AA var i behov av stöd och har försökt att nå AA på ett säkert sätt men utan framgång. Det är tillsynsenhetens bedömning att Bops har följt riktlinjerna på området.

Av anmälan om grov fridskränkning framgick att anmälaren var orolig för sin säkerhet om BB fick veta att hon hade anmält honom. I detta fall kan det ha funnits skäl att uppmärksamma Bops på den eventuella överförda hotbilden som fanns mot anmälaren att bli utsatt för våld.

3.4 Misstänkt medger helt eller delvis

Bakgrund

I de fall det finns en skäligen misstänkt ska förundersökningen inte läggas ned innan den personen blivit förhörd.²⁸ Ett förhör kan medföra att den misstänkte erkänner brottet och det kan under förhöret komma fram ytterligare uppgifter som kan föra brottsutredningen framåt. Av Brå:s rapport framgår att den misstänkte i mer än var fjärde ärende inte förhörs någon gång under utredningen.²⁹

Det bör även övervägas om ett frihetsberövande av den misstänkte är aktuellt. Som anges ovan kan ett frihetsberövande även leda till att målsägare börjar medverka i brottsutredningen.³⁰

lakttagelser

Vid förhör med AA:s pappa namngav han AA:s pojkvän BB som trolig gärningsperson. BB:s namn stavades fel i förhöret och AA:s pappa var även osäker på BB:s adress. Det visade sig senare att han hade angett rätt gata men fel husnummer. Av en tjänsteanteckning i brottsutredningen framgår att det namn som har uppgivits på misstänkt inte gick att hitta i PIL.³¹

²⁸ Rikspolisstyrelsen. *Brott i nära relationer*, Handbok 2009, s. 44.

²⁹ Brottsförebyggande rådet. *Polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer* (Rapport 2008:25), s. 39.

³⁰ Polismyndigheten. *Utredning av Brott i nära relation*, Polismyndighetens metodstöd 2019, s. 17.

³¹ Polisens informationslösning. Sökning mot bland annat folkbokföringen.

Bedömning

Gärningspersonen blev aldrig identifierad under brottsutredningen av misshandel och fördes inte upp som misstänkt i förundersökningen. Med de uppgifter som AA:s pappa och tidigare sambo uppgett hade det, genom att testa alternativa stavningar och adresser, kunnat gå att identifiera BB. Förhör med BB hade sedan kunnat genomföras och eventuellt lett till ett medgivande av brottet.

4 Rekommendationer

Tillsynsärendet föranleder inga rekommendationer från tillsynsenheten.

Bilaga

Polisen

Polismyndigheten
Rikspolischefens kansli
Tillsynsenheten
Maria Agge

DIREKTIV

Datum
2020-11-30
Diariernr (åberopas)
A347.518/2020

1 (2)

Tillsynsärende för att förebygga vissa skador och dödsfall med anledning av brott i Göteborg 2018

Bakgrund

Socialstyrelsen ska enligt lag (2007:606) om utredning avseende vissa skador och dödsfall genomföra en utredning när ett barn far illa eller vuxna utsätts för våld eller andra övergrepp av närstående eller tidigare närstående person. Utredningarna genomförs för att ta fram ett underlag till regeringen som kan ligga till grund för beslut om förebyggande åtgärder.

Polismyndigheten har informerats om att Socialstyrelsen inlett utredning enligt ovan nämnda lag avseende mord i Göteborg 2018. Den 7 september 2020 beslutade Polismyndigheten att inleda tillsyn över detta ärende.

Syfte

Tillsynen syftar till att bidra till mer effektiva, ändamålsenliga och enhetliga arbetssätt, främst inom Polismyndighetens brottsförebyggande-, utredande- och brottsofferstödande verksamheter.

Arbetsmetod

Tillsynen ska bedrivas som en utredning genom granskning av relevanta förundersökningar, brottmålsdomar och andra handlingar. Utredningen kan även innebära att medarbetare inom Polismyndigheten kommer att intervjuas.

Genomförande

Tillsynschefen Johan Östensson uppdras att som tillsynsledare genomföra utredningen. Tillsynshandläggare Maria Agge uppdras att biträda tillsynsledaren i utredningen.

Utredningens experter ska vara verksamhetsutvecklare¹ för Brott i nära relationer (BiN), utvecklingscentrum Väst, kommissarie Anders Sandholm, utvecklingscentrum Väst, handläggare Ulrika Kvarnström, utvecklingscentrum Mitt och handläggare Mikael Rying, utvecklingscentrum Stockholm, samtliga vid Nationella operativa avdelningen.

Redovisning

Utredningen ska utifrån gjorda iakttagelser resultera i bedömningar som

¹ För närvarande vakant

Tillsynsenheten

2020-11-30

A347.518/2020

dokumenteras i en tillsynsrapport. Om det finns skäl att lämna rekommendationer ska dessa framgå av rapporten. Tillsynsrapporten ska bidra till verksamhetens utveckling och ett ökat kunskapsläge.

Offentlighet och sekretess

Utgångspunkten är att slutrapporten i sin helhet ska vara en offentlig handling.

Kostnader m.m.

Inga kostnader beräknas uppstå.

Projektkod: 6010000181.

Övrigt

Kontaktpersoner i ärendet är tillsynsledare Johan Östensson och tillsynshandläggare Maria Agge.

Johan Östensson
Tillsynschef